

SABANCI VAKFI

“İmkansızı Zorlamak”

Seminer Deşifresi

12 Aralık 2013

Sabancı Center, Hacı Ömer Konferans Salonu

İstanbul

Konuşmacılar:

Mabel van Oranje, Hollanda Prensesi, Uluslararası Çocuk Gelinler Platformu Kurucusu ve Başkanı

Dr. Tererai Trent, Tinogona Vakfı Kurucusu, Kıdemli Danışman

Moderatör:

Oylum Talu, Program Sunucusu

GİRİŞ

Oylum Talu: Efendim, öncelikle hoş geldiniz demek istiyorum. Şöyle güzel bir hoş geldiniz alkışı alabilir miyiz?

3. Sektörün Değerli Temsilcileri,

Değerli Konuklarımız,

Basın Mensubu Arkadaşlarım,

Artık geleneksel hale gelen Sabancı Vakfı'nın düzenlediği 7. Filantropi Semineri'ne hepiniz hoş geldiniz.

Seminerimizde bu yıl toplumsal gelişmede fark yaratan iki lideri ağırlıyoruz: Onlar sosyal değişimin cesur ve azimli iki güçlü lideri. Filantropi alanında “imkansız mümkün kılan” iki liderden bahsediyorum: Hollanda Prensesi Mabel van Oranje ve Zimbabve’de Tinogona Vakfı’nın kurucusu, Dr. Tererai Trent. Kendilerine hoş geldiniz diyoruz tekrar ve hayırseverlik alanında paylaşacakları hikayelerin hepimize ilham vereceğine inanıyorum.

İmkansız Zorlamak isimli seminerimize başlamadan önce kısaca akışımız hakkında sizlere bilgi vereyim. Açılışımızı, sevgili Sabancı Vakfı Genel Müdürü Zerrin Koyunsağan sizlere iletcek, Güler Sabancı adına... Ve sonrasında üçümüz konuklarımızı takdim edeceğiz tabii ki. Mabel van Oranje ve Tererai Trent’in sizlere hitap edecek ve sonrasında bu arkamda gördüğünüz küçük hazırlanmış sohbet bölümüne geçeceğiz ve ben onlara soru soracağım, onlar kendileri hakkında biraz daha bilgi verecekler. Sonra da, eğer sizlerin sorusu varsa, soru-cevap bölümümüze geçeceğiz. Onun için lütfen, eğer sorularınız varsa şimdiden hazırlayınız. Son bölümümüzde sizlerden soru alacağız çünkü.

Şimdi seminerimizin açılış konuşmasını yapmak üzere Sabancı Vakfı Genel Müdürü Sayın Zerrin Koyunsağan’ı kürsüye davet ediyorum alkışlarınızla.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Zerrin Koyunsağan: Evet, günaydın. Aslında açılış konuşmasını Güler Hanım yapacaktı. Maalesef iki gündür çok ağır bir grip geçiriyor. İki gündür konuşuyoruz. Sabahleyin de konuştuk, “ben hazırlıklarımı yapıyorum, geleceğim” dedi ama maalesef gelemedi. Benden rica etti, “benim konuşmamı, mesajımı sen ilet” dedi. Onun için ben sizlere iletceğim. Ama öncelikle bugünkü temamıza çok uygun bir gündeyiz, imkansız zorlamak... Sizler de hepiniz imkansız zorlayarak buraya geldiniz. Öncelikle çok teşekkür ederiz, hoş geldiniz.

Evet, Güler Hanım’ın mesajını okumak istiyorum:

Değerli Vakıf ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Temsilcileri,

Değerli Konuşmacılarımız;

Hollanda Prensesi Mabel van Oranje ve Dr. Tererai Trent,

Değerli Basın Mensupları;

Sabancı Center'a ve seminerimize hoş geldiniz! Bugün Sabancı Vakfı Filantropi Seminerimizin (Hayırseverlik Seminerimizin) yedincisini düzenliyoruz.

İki gün önce, 10 Aralık'ta "Dünya İnsan Hakları Gününü" kutladık. Seminerimizi her yıl bu günü de içine alan haftada yapmaya özen gösteriyoruz. Çünkü "insan hakları" ile hayırseverlik arasında çok kuvvetli bir bağ var. "İnsan hakları", hayır işleriyle uğraşan vakıflar, dernekler veya bireyler için vazgeçilemez bir kavram.

İnsan haklarının özü; insanla ilgili hiçbir şeye kayıtsız kalmamaktır.

Biz Sabancı Vakfı olarak, "insana dair" çalışmalar yürüten dünyadaki filantropi sektörünü yakından takip etmeye çalışıyoruz. Konularında uzman isimlerden dinlediğimiz farklı görüşler ve yeni yaklaşımlar bize yeni perspektifler kazandırıyor.

Bu yıl Seminerimizin adını "İmkansız Zorlamak" olarak belirledik. Çünkü sosyal değişim için imkansız zorlamanın gerekli olduğuna inanıyoruz. Bazıları bireysel çabalarıyla kendi hayatındaki imkansızlıkları zorlayarak değişimi yaratıyor. Bazıları da sahip olduğu olanaklarla geniş kitleleri örgütleyerek, çözülmesi imkansız gibi görünen toplumsal sorunlarla mücadele ediyor. Bu iki farklı modeli göreceğiz bugün. Birbirini tamamlayan iki farklı model...

İlk konuğumuz; çocuk evlilikleri konusunda dünya çapındaki çalışmaları örgütleyen, bizim de üyesi olduğumuz "Uluslararası Çocuk Yaşta Evlilikleri Önleme Platformu"nun başkanı sevgili Mabel van Oranje.

Diğer konuğumuz; çok zor şartlar altında okumayı başaran, Afrika'dan Amerika'ya uzanan hayat hikayesiyle tüm dünya kadınlarına örnek olan, Zimbabwe'de kurduğu Vakıf ile eğitimde fırsat eşitliği için çalışan, okullar kuran sevgili Tererai Trent.

Birazdan bizlerle, kız çocuklarının insan haklarının iyileştirilmesinden, eğitimde fırsat eşitliğine kadar uzanan, insana dokunan deneyimlerini paylaşacaklar. Onlardan, toplumsal gelişme adına verdikleri mücadeleleri dinleyeceğiz. Bugün imkansız zorlayan liderler bize ışık tutacak, ilham verecek. Her iki konuşmacımızın hikayesi, dünyanın lider kadınlara ne kadar ihtiyacı olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatacak. Sevgili Mabel ve sevgili Tererai'ye aramızda oldukları için, davetimizi kabul edip geldikleri için hepimiz adına çok teşekkür ediyorum.

Değerli Misafirlerimiz,

Tüm dünyada kabul gören bir gerçeklik var ki, sosyal değişim için kadınların liderliği çok önemli. Son dönemde tüm yapılan araştırmalar bunu desteklemektedir. Çünkü değişim için gerekli olan bakış açısı, duyarlılık, yenilikçilik, sosyal sorumluluk bilinci, duygusal zeka kadınlarda çok daha güçlü.

Toplumsal gelişme konusunda sürdürülebilir adımlar atılmasında kadın liderlerin kilit bir rolü var. Ancak her konuda olduğu gibi tek başlarına yapamazlar. Bu hep beraber yapılacak bir iş, ama kadınların tetikleyici bir rolü olduğuna inanıyorum. Dolayısıyla kadınları ekonomi, siyaset ve sivil toplum üçgeninde güçlendirmemiz gerekiyor. Fırsat eşitliği sağlayarak, aktif, üretken bireyler olmalarına destek vermemiz gerekiyor.

Ve eğitim... Kadınların potansiyellerinin harekete geçmesi için "eğitim" her şeyin ön koşuludur ve öncelikli "insan hakkı"dır.

Bu kısmı iki kere okuyacağım, çünkü Güler Hanım bu kısmı iki kere okumamı rica etti benden... Özellikle kız çocuklarının en azından 18 yaşına kadar, liseyi bitirene kadar okuması sağlanmalıdır. Bu en temel insan haklarıdır. Böylece onlara kendi geleceklerine dair sağlıklı kararları verebilecek olgunluğa erişme hakkını tanıyabiliriz. Sağlıklı tercihlerde bulunma hakkı, yetişkin olma hakkını tanıyabiliriz.

Bir kere daha alıyorum bu kısmı: Özellikle kız çocuklarının en azından 18 yaşına kadar, liseyi bitirene kadar okuması sağlanmalıdır. Bu en temel insan hakkıdır. Böylece onlara kendi geleceklerine dair sağlıklı kararları verebilecek olgunluğa erişme hakkını tanıyabiliriz.

Bizler de Sabancı Vakfı olarak, kadınların ve kız çocuklarının eğitime ve toplumsal hayata daha aktif katılmalarını sağlamak için, sağlıklı bir toplum yapısı inşa edebilmek için çalışmalar yürütüyoruz. Çalışmalarımızda insanların potansiyellerini kullanmaları için bir kapı açıyoruz, buldukları yerden daha yukarı çıkmaları için çabalıyoruz.

Ülkemize kazandırdığımız 120'den fazla kalıcı eserin 81 tanesi doğrudan eğitimle ilgili. Okullar, öğrenci yurtları, kütüphaneler, öğretmenleri ve tabii ki Sabancı Üniversitesi. Bu yıl, Van'daki depremden sonra şehrin yeniden yapılanmasını esas alarak bir okulumuzu yeniden inşa ederek hizmete açtık. Mardin'de yaptırdığımız kız yurdunu 1 ay içinde hizmete açacağız. Bugüne kadar üniversite öğrencilerine sağladığımız bursların sayısı 40 bine yaklaştı, 1000'i aşkın ödülle gençlerimizin başarılarını teşvik ettik.

Eğitime yönelik binaların, bursların yanı sıra, desteklediğimiz sosyal projelerle de kadınların ve kız çocuklarının insan haklarını geliştirmeyi hedefliyoruz. Bakanlıklar ve Birleşmiş Milletler'in işbirliğiyle, kadınların ekonomik ve toplumsal hayatta güçlenmeleri için çalışıyoruz. Hibe Programlarımızla kadınların toplumsal hayata katılımını hedefleyen projeleri destekliyoruz. Son yıllarda Çocuk Gelinler sorununun çözümünde aktif rol alıyoruz. Böyle önemli bir konuda kamuoyunda ve medyada farkındalık oluşmasında katkımızın olması bizi mutlu ediyor.

Bu saydıklarım, toplumsal gelişme için Sabancı Vakfı olarak çözüm üretmeye çalıştığımız konular. Ancak, unutmamalıyız ki, dünyada da ülkemizde de çözüm bekleyen daha pek çok sorun var. Toplumsal sorunlar ne kadar büyük görünse de, bazen tek başına verilen bir mücadele bile büyük bir fark yaratabiliyor. Bazen de sorunun büyüklüğü, küresel boyuttaki çalışmaları örgütlemeyi gerektiriyor.

Her ikisini de yapmak çok güç, ama imkansız değil. İhtiyacımız olan şey ise; köklü bir değişimi gerçekleştirebilecek, imkansızı kararlılıkla zorlayan ve hedefine ulaşan sosyal liderler...

Bugün burada ağırladığımız konuklarımız, küresel ve yerel düzeyde, çözülmesi imkansız gibi görünen sorunlara karşı verilen mücadelenin temsilcileri... İnanıyorum ki, toplumsal gelişmede kararlı ve sabırlı olmak, bizi başarıya götürecektir.

Sabancı Vakfı olarak bugüne kadar Türkiye'nin dört bir yanında dokunduğumuz insanları, kadınları, gençleri, engellileri, kız çocuklarını gördükçe buna daha çok inanıyorum.

Birazdan konuşmacılarımızdan imkansızı zorlamanın toplumsal gelişmede yarattığı etkileri dinleyeceğiz. Unutmamalıyız ki, artık yeni bir dünyadan söz ediyoruz. Bu yeni dünya, küresel işbirliklerine, birlikte çözüm üretmeye çok daha yatkın. Dolayısıyla bugünkü konuklarımızın yaklaşımlarından ve deneyimlerinden hep birlikte önemli çıkarımlar elde edeceğimizi umuyorum.

Tekrar Sabancı Center'a geldiğiniz ve toplantımıza katıldığınız için hepinize teşekkür ediyorum.

Oylum Talu: Sayın Güler Sabancı'ya acil şifalar diliyoruz. Fakat sabahtan beri Zerrin Hanım'la konuşmalarına şahitlik ediyorum ve gerçekten önemle üzerinde durulmasını istediği konuyu ki az önce Zerrin Hanım da dile getirdi, ben de bir kez daha sizlere aktarmak istiyorum: 18 yaşına kadar her kız çocuğunun eğitim hakkı, temel hak ve özgürlüğüdür. Öyle değil mi efendim? Katılıyorsunuz, değil mi?

Evet, çok teşekkür ediyoruz Sayın Koyunsağan'a. Şimdi de ilk olarak birinci konuşmacımızı sizlere tanıştırmak ve sahneye davet etmek istiyorum. Hollanda Prensesi Mabel van Oranje, çocuk yaşta evliliklere son vermek amacıyla kurulan küresel platform Girls Not Brides'in başkanı. Avrupa Konseyi Dış İlişkiler Eş Kurucusu ve Başkanı. Açık Toplum Vakfı'nın uluslararası kurul üyesi olarak görev yapmaktadır. Mabel aynı zamanda sivil toplum sektöründe çalışmalar yürüten Crisis Action'ın yönetim kurulu, Global Witness'in Danışma Kurulu, the Elders'in Danışma Meclisi Üyesi'dir. Kendisi 2005 yılında Dünya Ekonomik Forumu tarafından Genç Küresel Lider olarak seçilmiştir. Mabel van Oranje'yi alkışlarla sahneye davet etmek istiyorum.

KONUŞMALAR:

Mabel van Oranje: Günaydın. Sıcak karşılamanız için, ayrıca bugün maalesef burada bulunamayan Sayın Güler Sabancı'nın son derece nazik sözleri için çok teşekkür ederim.

“İmkansızı Zorlamak”. Bugün bu konudan söz edeceğiz. Ama benim sorum şu; “İmkansız” nedir? Bundan 30 yıl önce, komünizm sona erecek, Demir Perde inecek, Berlin Duvarı yıkılacak deseydiniz, herkes sizin aklınızı yitirdiğinizi düşünürdü. Nelson Mandela, *Madiba*, Robben Adası'ndayken 80'lerin sonu ve 90'ların başında apartheid (Güney Afrika'da ırkçı-ayırıcı uygulamalar) sona erecek deseydiniz, çoğu kişi bunun imkansız olduğunu söylerdi. Peki, Çin'deki ayak bağlama geleneğine ne demeli? Yüzyıllarca devam eden bu zararlı uygulama sadece bir kuşak içinde yok oldu... Bunun bu kadar hızlı olacağını kim düşünebilirdi? Ya da bugün Amerikan Başkanı'nın siyah olduğu gerçeğini düşünün. Bu, çok uzun bir süre imkansız addedildi.

Ben, insanların değişmesi imkansız dediği bir kaç konuya bizzat dahil oldum. Örneğin, Balkanlar'da küçük bir ülke olan Karadağ'ın bağımsızlığına kavuşması, bugün Lahey'de yer alan Uluslararası Adalet Divanı'nın kurulması ve en büyük insan hakları ihlalleriyle itham edilenlerin burada yargılanması...

İmkansızın imkanı hale geldiğini gören biri olarak öğrendiğim şeylerden biri de, neyi başarmak istediğiniz konusunda büyük bir vizyonunuz olması gerektiği. Böylece imkansız imkanı hale gelecektir Bugün biraz imkansızı imkanı hale getirmek için dev bir vizyon gerektiren bir konudan bahsetmek istiyorum. Söz etmek istediğim konu, çocuk evliliklerine son vermek. Şu anda bu imkansız gibi görünebilir.

Öncelikle size biraz çocuk yaşta evliliğinin ne olduğunu anlatayım. Çocuk yaşta evlilik, 18 yaşın altında kız ve erkek çocuklarını, çoğunlukla kız çocuklarını ancak bazı yerlerde erkek çocuklarını da etkileyen zararlı bir uygulama. Bu kız çocukları, seçmedikleri adamlarla, seçme şanslarının olmadığı zamanlarda evlenmeye zorlanıyorlar. Genellikle, bu kız çocukları 15-16 yaşlarında olduğu gibi, 11-12 yaşlarında olabiliyor, hatta evlendiklerinde 6, 7, 8 yaşında olan pek çok kız çocuğu da gördüm.

Bu kız çocukları evlendiğinde, neredeyse her zaman, eğitim hayatları sona eriyor. Eğer her kız çocuğunu 18 yaşına kadar okulda tutmak gibi bir hedefimiz varsa, çocuk evlilikleri bunun gerçekleşmesine engel teşkil ediyor. Bunun sadece kız çocuğu için olumsuz sonuçları yok; hem kendileri hem de aileleri için uzun vadede olumsuz sonuçları var, çünkü erken evlilikler hayatlarının geri kalanında gelir kazanma güçlerini önemli ölçüde azaltıyor.

Bu kızlar aynı zamanda kendilerinden çok daha yaşlı adamlarla ilişkiye giriyorlar ve dolayısıyla zihinsel ve/veya fiziksel tacize maruz kalıyor, cinsel ilişkiye zorlanıyorlar. Genellikle evliliğin cinsel yolla bulaşan HIV AIDS gibi hastalıklardan kaynaklanan enfeksiyonlardan koruduğunu söylüyoruz. Bu durumda böyle bir şey yok çünkü kızların evlendiği adamlar daha büyük yaşta olduğu için öncesinde cinsel ilişkilere girmiş oluyorlar ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları da ilişkinin içine taşıyorlar.

Çocuk yaşta evliliğinin iyi birşey olmamasının başka nedenleri de var. Örneğin anne sağlığı... Genellikle, erken evlendirilen kız çocukları, çok küçük yaşta çocuk doğurarak doğurgan olduklarını kanıtlamaya zorlanıyor ve birçok çocuk doğuruyorlar. Gerçek şöyle, bir düşünün: 13 yaşında bir kız çocuğu, daha kendisi bir çocuk ve doğuruyor; bunu fiziksel olarak kafanızda canlandırmaya çalışın. 15 yaş ya da daha küçük yaşta doğum yapan kız çocuğunun ilk bebeğinin doğum sırasında ölüm riski 18 yaş ve üstü dönemde doğum yapan kız çocuklarına kıyasla beş kat daha yüksek. Çocuk gelinlerin bebeklerinin de, hayatlarının ilk yılında ölme olasılığı daha yüksek. Aslına bakarsanız 18 yaş altında doğum yapan bir annenin bebeğinin, 18 yaş ya da üstü bir anneden doğan bebeğe göre, yaşamının ilk yılında ölme olasılığı %60 daha fazla.

Dolayısıyla, çocuk evlilikleri sadece bu kızların refahı ve iyiliği açısından kötü değil, aynı zamanda ailelerin ve toplumlarının da refahına etki eden bir durum. Çocuk evlilikleri genellikle yoksulluğu tetikleyen bir olgu. Bu nedenle de bir insan hakları ihlali, bir şiddet biçimi ve bir kalkınma sorunu.

Şöyle düşünebilirsiniz; hepsi çok güzel, bir Hollanda prensesi çıkmış bu konulardan söz ediyor, iyi ama neden umursayayım? Beni neden ilgilendirsin? Neden sizi ilgilendirmeli biliyor musunuz? Çünkü bu kızlar görünmez... Ancak onları bilmiyor olmamız bu konunun önemli olmadığı anlamına gelmiyor. Rakam olarak da inanılmaz rakamlardan söz ediyoruz: Küresel bağlamda, her yıl 14 milyon kız çocuğu evleniyor. Bu şu anlama geliyor; her 2 saniyede bir, 18 yaşın altında bir kız çocuğu evlendiriyor. Bir... İki... Bir kız çocuğu daha şu anda evlendi. Sizden uzak bir konu olduğunu düşünebilirsiniz. Ama size birşey söyleyeyim. Bu, dünyanın her yerinde oluyor. Evet, belki Afrika ve Güney Asya'da diğer bölgelere göre daha çok görülüyor, ama bu, her yerde var olan bir sorun. Şu anda yaşadığım Birleşik Krallık'ta dahi, göçmen topluluklar arasında ve tüm dinlerde görülen bir durum. Bu sadece tek bir dine ait bir sorun değil. Bütün dinlerde yaşanan bir sorun. Aslına bakarsanız dünyanın 51 ülkesinde, kız çocuklarının %25'inden fazlası 18 yaşından daha küçük yaşta evleniyorlar.

Size biraz Türkiye'den rakam ve veriler sunayım. Gerçek şu ki, sorun görünmez olduğu için, çok iyi bilmiyoruz. Olan bitenler konusunda veriler eksik. Birleşmiş Milletler'in son tahminlerine göre, Türkiye'deki kız çocuklarının %28'i, 18 yaşın altında evleniyor. Oldukça fazla, ancak bunu bilmiyoruz çünkü evliliklerin bir kısmı da resmi olmayan imam nikahı yoluyla gerçekleşiyor, dolayısıyla yasal olarak tanınmıyor. Dini nikahla evlenen kız çocukların diyelim ki eşleri öldü ya da boşandılar; bu durumda tek bir yasal hakları olmuyor. Ayrıca Türkiye'de, rakamlara baktığımızda, bunun kırsal kesimde, özellikle Türkiye'nin doğusunda daha yaygın olduğunu görüyoruz, ancak batıda İstanbul gibi şehirlerde de yaşanan bir gerçek.

Kendinize, bu neden oluyor sorusunu sorabilirsiniz. Ben de iki kız çocuğu olan bir anneyim. Kızlarımın biri 7, diğeri 8 yaşında. Bazen karşılaştığım, kızım yaşında çocukların evli olduklarını düşündüğümde, buna inanamıyorum. Anne babaları bu kız çocuklarını evlendirmiş ama çocuklarına zarar vermek istemiş olamazlar diyorum, çünkü eminim ki dünyanın her yerinde anne babalar çocukları için en iyisini isterler. Peki öyleyse nasıl böyle bir paradoks yaşıyoruz; bir taraftan aileler çocukları için en iyisini isterken, aileyi korumak isterken, kızları için ve uzun vadede toplum için bu kadar zararlı bir şeyi nasıl yapabiliyorlar?

Bunun dört temel nedeni var gibi görünüyor: Çocuk evliliklerinin arkasında yatan itici güçlerden birincisi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği. Kız çocuklarının erkek çocuklarından daha farklı muamele görebileceğine dair norm ve beklentiler, kızların daha genç yaşta evlenmesinde yanlış bir şey yok düşüncesine yol açıyor. İkincisi, ekonomik nedenler. Yoksul aileler için kızlarını evlendirmek evden bir boğaz daha eksilmesi demek ya da bazı durumlarda kız çocuk için alınan başlık parası ailenin geri kalanı için bir gelir kapısı. Üçüncü bir neden güvenlik ve aile onuru. Kızların cinsel saldırıya uğrayarak ailenin onurunu lekeleyeceği korkusu... Ancak, evliliğin kız çocuğuna güvenlik sağlayacağını düşünsek de, sağlık ve şiddetle ilgili farklı sorunlardan dolayı, evlilik ortamı aslında güvenli bir ortam olmuyor.

Son olarak, gelenek meselesi var: Sosyal normlar, sosyal baskı. Bir toplumda yaşıyorum diyelim ve 13 yaşında bir kızım var. Bütün toplum kızın evlenmesi gerektiğini düşünüyor çünkü bu toplumda kızların 14 yaşında evlenmesi normal kabul ediliyor. Ben bunu potansiyel olarak bireysel olarak reddedebilirim, ama bunu yaparsam, ya kızım hiçbir zaman kendine bir eş bulamayabilir ya da diğerleri benim aklımı kaçırdığımı düşünebilir.

Çoğunuz da benim gibi düşünüyor olabilirsiniz. Ben de kızımı evlendirmek istemezdim, yapmamayı seçerdim diyebilirsiniz, ama birbirimizin durumunu bilemeyiz ve hepimiz toplumdan dışlanma korkusu yaşayabiliriz. Fakat ben Graca Mashel'in söylediği bir şeye gönülden inanıyorum: Graca Mashel, Nelson Mandela'nın dul eşi. Çocuk evlilikleri konusuna eğilen The Elders kuruluşunun bir üyesi. Graca Mashel hep şunu söyler: "Gelenekleri yapanlar erkeklerdi, o yüzden gelenekleri değiştirecek olanlar da onlar".

O zaman ne yapacağız? Şu anda çözümü imkansız görünen bu sorunu nasıl çözümleneceğiz? Önce zor olan haberle başlayayım: Kolay bir çözüm yok. Bütüncül bir yaklaşıma ihtiyacımız var. Küresel, ulusal ve yerel düzeyde çalışmamız gerekiyor. Çünkü nihayetinde değişimin toplumlar içinde yerel düzeyde gerçekleşmesi gerekiyor ancak bunun mümkün olması, yani değişimi yerelde sağlayabilmemiz için ulusal düzeyde kanun ve politikalar olması lazım. Aynı zamanda küresel düzeyde de konuya daha fazla dikkat çekebilmek gerekiyor.

Yapmamız gereken ilk şey, çocuk yaşta evlilik sorununun var olduğuna, zararlı bir uygulama olduğuna ve sona erdirilmesi gerektiğine dair farkındalığı arttırmak. Kız ve erkek çocuklarının 18 yaşına kadar evlenmemesi gerektiğini net bir biçimde ifade eden kanunlarımız olmalı. Dünyanın pek çok yerinde kanunlar var ancak uygulanmıyor, bu nedenle bu kanunları uygulamaya başlamamız gerekiyor.

Ayrıca kız çocuklarını güçlendirmeliyiz; onlara bilgi vermeliyiz, yaşam becerileri kazandırmalıyız, destek grupları bulmalıyız ve daha önce de söz ettiğimiz gibi, onlara eğitim vermeliyiz. Çok önemli bir diğer şey de, ailelerin ve toplumların tutumunu değiştirmeliyiz ki bunun işe yaradığını biliyoruz. Şu anda çok sayıda olmasa da pek çok örnek bize şunu gösteriyor: Yereldeki gruplarla saygılı bir ilişki kurduğunuzda, tabii bu insanlara hayatlarını nasıl yaşayacaklarını anlatmam anlamına gelmiyor, çünkü biliyorsunuz ben dışardan biri olarak kültürel emperyalist olmakla suçlanırım ve bana kendi işime bakmam gerektiği söylenir, o

yereldeki güvenilir insanlar çocuk evliliklerinin zararlarını anlattıklarında, kız çocukları ve toplum için ekonomik sonuçları ve sağlık sonuçlarını anlattıklarında, köylerdeki yaşlı liderler, dini liderler ve fikir önderleri bunun sadece kız çocuğuna değil topluma da zarar verdiğini anladıklarında, o zaman bu uygulamayı değiştirmeye gönüllü oluyorlar.

Son olarak, ekonomik destek ve teşviklerle örneğin kız çocuklarını okulda tutarak, evlilikten uzak tutabiliriz. Tabii daha önceden evlenmiş olan ve desteğimizi hak eden kız çocuklarını da unutmamalıyız.

Bu değişim dalgasını yaratmak için, çözümü imkansız görünen çocuk yaşta evlilik sorununu sona erdirmeyi imkanı hale getirebilmek için, sizlerle bazı başarı faktörlerini paylaşmak istiyorum. Tarihte küçük ya da büyük değişimler bana göre bu faktörler sayesinde gerçekleşmiştir. Bu şekilde 4 faktörden söz edebiliriz.

Birinci faktör, pragmatik olmak. Ne zaman değişim yaratmak istesek, yereldeki ihtiyaçlara, gerçek ihtiyaçlara bakmamız gerek. Başarılarımızdan ders almamız, başarısız olduğumuzda bunu itiraf etmemiz gerek. Çünkü başarısızlık olmadan başarı olmaz... Benzer şekilde, programları uygulamaya çalışırken öğrendiklerimizle, gerekirse stratejimizi değiştirmeliyiz.

Beni çok cesaretlendiren bir durum, Sabancı Vakfı'nın hibe sağladığı bir kuruluş olan Uçan Süpürge, şu anda, Türkiye'nin şehir ve köylerinde çocuk evlilikleri konusunda neler olup bittiğini ve durumu en iyi nasıl değiştirebileceğini derinden öğrenmeye çalışıyor. Bence bu tarz bir pragmatizm çok büyük önem taşıyor.

İkincisi de, büyük değişim yaratmak için, her birimizin fark yaratabileceğinin farkına varması gerekiyor. Kimse bunu tek başına yapamaz. O nedenle birlikte çalışmalıyız, seslerimizi birleştirmeliyiz ki daha güçlü bir ses olalım. Girls Not Brides oluşumunu yaratmamızın arkasındaki nedenlerden biri de bu; Girls Not Brides çocuk evliliklerini sona erdirmeyi amaçlayan küresel ortaklığın adı. 50'nin üzerinde ülkeden 300'ün üzerinde STK olduğumuz için, artık sesimiz duyulmaya başlandı. Birleşmiş Milletler bizi dinliyor. İnsan Hakları Komisyonu bizi dinliyor. Afrika Birliği bizi dinliyor. Politikacılar bizi dinlemeye başlıyor. Bu aynı zamanda, birbirimizden de öğreneceğimiz anlamına geliyor.

Daha önce de sözünü ettiğim Uçan Süpürge, Sabancı Vakfı'nın desteğiyle, Hindistan, Bangladeş, Nijer ve Nijerya'ya seyahat ederek, burada işe yarayan ya da yaramayan uygulamalar hakkında bilgi edindi. Buralardan ne öğrenebiliriz ki, hepsi çok farklı ülkeler diye düşünebilirsiniz, ancak benzerlikler de mevcut ve Türkiye'de işe yarayacak ya da yaramayacak uygulamaları daha iyi anlamak bu şekilde mümkün.

Büyük değişimin gerçekleştiğini görmek istiyorsak o zaman fark yaratanları birleştirmemiz gerek. Daha önce de ifade ettiğim gibi, hepimiz fark yaratabiliriz fakat bunu tek başımıza başaramayız. Ümit ediyorum buradaki herkes bir fark yaratmak için yardım etmeye başlar.

İhtiyacımız olan üçüncü şey liderlik. Resmi biçimlerde liderliğe ihtiyacımız var; liderliği üstlenen politikacılara, çocuk yaşta evliliği karşı konuşan dini liderlere, Güler Sabancı gibi, hem ulusal hem küresel düzeyde bu konuyu dile getiren harika kadınlara ihtiyacımız var.

Ancak aynı zamanda resmi olmayan liderlere de ihtiyacımız var. Değişimi getirmeye çalışan bu gayri resmi liderlerin çalışmalarını hayranlıkla izliyorum. Kız çocuklarını evlilikten korumaya çalışan öğretmenler. Akranlarını bunun kötü bir uygulama olduğuna ve bunu durdurmak için neler yapabileceklerine dair bilgilendirmeye çalışan kızlar... Ailelerine, küçük kızlarla

evlenmenin iyi bir şey olmadığını anlatmaya çalışan erkek çocukları... Çoğunun ismini bile duymayacağımız bütün bu gayri resmi liderler hayati bir rol oynayabiliyor.

Dördüncü başarı faktörü ise sabır. Gerçek ve büyük değişim bir günde olmuyor. Çözümlemek istediğiniz konuyu çözeniz için zamana ve kararlılığa ihtiyaç var.

İzninizle, hayranı olduğum bu şehirde, İstanbul'da, çocuk yaşta evlilik sorununa eğilmek için neler yapılabileceği konusunda geriye bir kaç düşünce bırakmak istiyorum. Parlatonuzun Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun 2009 yılında hazırlanmış çocuk evlilikleri ile ilgili bir raporu var. Bir dizi çok iyi öneri içeren çok ilginç bir rapor, Ancak maalesef bu önerilerin eyleme geçmesi için fazla birşey yapılmadığını görüyoruz. Bu önerilerden birkaçına atıfta bulunacağım, ama temelde bu yılın başında buraya yaptığım ziyaretlere dayanarak ve Türkiye'deki Girls Not Brides ortaklarından öğrendiklerimden yola çıkarak kendi eylem listemi hazırladım.

Her şeyden önce burada, Türkiye'de, dünyanın her yerinde olduğu gibi, çocuk yaşta evliliğinin var olduğu ve zararlı bir uygulama olduğunun tanınması gerekiyor. Bu konuyu konuşmama konusundaki tabuyu yıkmamız gerekiyor. Bunu konuşmamız gerekiyor ve hepimizin bir rol üstlenmesi gerekiyor. Burada yine Sabancı Vakfı'nın oynadığı liderlik rolünün altını çizmek istiyorum. Ancak Sabancı bunu tek başına yapamaz, hepimizin katkıda bulunması gerekir.

İkinci olarak, daha çok veriye ihtiyaç duyuyoruz. Hükümet, farklı gruplarda ne olduğunu daha iyi tespit etme konusunda bize yardımcı olmalı; kız çocukları neden okuldan ayrılıyor? Bunun nedeni çocuk evlilikleri mi? Erkek çocukları ne düşünüyor? Vesaire...

Ve kanuna ihtiyacımız var. Türk Kanununda evlilik yaşı 17'dir diyor, ama maalesef uygulamada bu kanun işletilmiyor ve anladığımıza göre pek çok evlilik 17 yaşın çok altında gerçekleşiyor.

Girls Not Brides'in ulusal ortağı No to Child Brides (Çocuk Gelinlere Hayır) adlı bir platform. Türkiye'de onlarca STK'nın oluşturduğu bir grup. Şimdi kanunun değişmesi için çalışıyorlar ve 18 yaşın evlilik için minimum yaş olarak belirlenmesi ve bunun uygulamaya konması için çalışıyorlar.

Bununla birlikte, yerelde uygulanacak ulusal bir eylem planına da ihtiyacımız var. İnsanların erken gebeliğin riskleri konusunda bilgilendirilmesini sağlamalıyız; eğitimin önemi konusunda farkındalık sahibi olmalılar. Eğitim sistemi içinde, ne yapılıp ne yapılamayacağını belirleme konusunda öğretmenlerin yardımına ihtiyacımız var, bütün bir eylem planına ve bunun için paraya ihtiyacımız var, dolayısıyla bir miktar hükümet desteğine de ihtiyacımız var.

Son olarak, memnuniyetle görüyorum ki, Türk hükümeti küresel düzeyde çocuk yaşta evlilik sorununa çözüm getirme konusunda önemli bir rol oynuyor. Uluslararası sözleşmelerde zaten yasaklı da olsa, çocuk evliliklerini çok açık biçimde yasaklayan Birleşmiş Milletler kararları için getirilen önerileri destekliyor. Ayrıca Türk hükümetinin 2015 sonrasında ne olacağına dair hali hazırda devam eden tartışmada da önemli bir rolü var. Belki biliyorsunuz, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri adı verilen hedefler var ve bunların süresi 2015'te dolacak. Bu hedefler daha ziyade yoksulluğun nasıl giderileceğine yönelik hedefler. Çocuk evlilikleri yoksulluğu tetikleyen bütün faktörlerle o kadar bağlantılı ki, 2015'ten sonra devreye girecek olan bir sonraki kalkınma hedeflerinde, çocuk yaşta evliliğin bir gösterge olarak yer alması önemli. Çünkü şunu biliyoruz ki, çocuk evliliklerinin önlenmesi konusunda ilerleme sağladığımızda, eğitimde ilerleme sağlıyoruz, şiddetin sona erdirilmesinde ilerleme sağlıyoruz, bebek ölümlerinin sona ermesinde ilerleme sağlıyoruz, kadın ve erkekler için daha fazla eşitlik konusunda ilerleme sağlıyoruz;

dolayısıyla bunun bir gösterge olarak yer alması çok iyi olur. Hükümetin de bu yönde çabalamasını umuyorum.

Sonuç olarak, çocuk yaşta evliliği sona erdirme çabalarımızı düşünen kişiler imkansız zorladığımızı düşünüyor olabilirler. Ama ben bunun mümkün olduğunu biliyorum. Etiyopya'ya gittiğimde karşılaştığım bir kız çocuğunu asla unutmayacağım. Aslında bir grup kız çocuğuydu. Hepsi çok küçük yaşta evlenmişti. Kendi çocuklarınız için ne istiyorsunuz diye sorduğumda, verdikleri cevap çok netti: İki şey istiyorlardı. Birincisi, çocuklarının okula gitmesini, kendilerinin öğrenemedikleri şeyleri öğrenmesini ve 18 yaşına kadar okula devam etmesini istiyorlardı. Bana söyledikleri ikinci şey de, çocuklarının istedikleri kişiyle, istedikleri zamanda evlenmesiydi.

Şuna eminim ki, bu değişimi yaratmaya başladığımızda, değişim çok hızlı gerçekleşebilir. Hatta eminim ki bu değişim tek bir nesilde gerçekleşebilir, çünkü bu kızlara fırsat tanındığında, kendi kızlarının asla çocuk gelin olmasına izin vermeyeceklerinden eminim. Dolayısıyla imkansız gibi görünse de, ben bunu bir nesilde yapabileceğimize eminim. Ancak bunun için hep birlikte çalışmamız gerekiyor. Bu çabada ortak hareket edeceğimizi umuyorum. Teşekkür ederim.

Oylum Talu: Evet, bir yandan Mabel van Oranje'nin konuşmasını dinlerken bir yandan da buradaki yazıya dikkat ediyordum. İmkansızla başladı sevgili Mabel konuşmasına. Bundan bir süre önce komünizmin yıkılacağını, Avrupa'da küçük küçük devletlerin olacağını söyleselerdi, Berlin Duvarı'nın yıkılacağını söyleselerdi kimse inanmazdı. Ya da geçtiğimiz gün kaybettiğimiz Nelson Mandela'nın hapisten çıkacağını söyleselerdi kimse inanmazdı dedi. Ama şimdi imkansız imkanı hale gelmiş durumda, bunlar var oldu ve bunları gördük dedi.

Sadece olayın nedenini, sadece Türkiye'de değil dünyada da var olan bu zor ve çözümü de zor olacak konunun nedenini değil aynı zamanda çözümlerini de bizlerle paylaştı sevgili Mabel van Oranje. Tekrar teşekkür ediyoruz kendisine.

İmkansız imkanı hale getirebiliriz dedi ya, işte şimdi bir konuğumuz daha var, o da imkansız gibi gözükene gerçekleştirebilmiş, imkanı hale getirebilmiş bir konuk. Diğer konuğumuz Dr. Tererai Trent. Program ve politika değerlendirme alanında 18 yılı aşkın uluslararası tecrübesiyle, kıdemli danışman olarak çalışıyor kendisi. Tererai, 5 farklı kıtada, Heifer International gibi küresel insani yardım kuruluşlarında görev yapıyor. Yoksullukla mücadelede en önemli çıkış yolunun eğitim olduğuna inanan Trent, Zimbabve'den Amerika'ya uzanan hayat hikayesini de tüm dünyadaki insanlarla paylaşıyor.

Tererai Trent çocuklarına daha iyi bir gelecek sunabilmek ve benzer durumda olan kadınlara yardım edebilmek için lisans, yüksek lisans ve doktorayı kendine hedef edinmiş, bu hedefe ulaşmak için de her türlü zorluğa göğüs germiş bir isim. 25 yıl boyunca programında 30.000'den fazla konuk ağırlayan Oprah Winfrey, hepimiz biliyoruz, bizim de mesleğimizin duayeni, ulaşılması zor noktası olarak kabul edilen Oprah Winfrey, tüm zamanların en favori konuğu ilan etmiş Dr. Tererai Trent'i. Neden? Çünkü imkansız imkanı hale getirdiği için. Yoksullukla başlayan hayat mücadelesinde asla vazgeçmeyen, zorluklardan yılmayan yapısı ve diğer insanlara yardım etme arzusuyla herkese ilham kaynağı olan Dr. Tererai Trent'i sahneye davet ediyorum. Değerli konuklar, Dr. Tererai Trent bizlerle.

Not: Kişisel tercihi nedeniyle, Dr. Tererai Trent'in konuşmasının sadece bir kısmı yayınlanmıştır.

Dr. Tererai Trent: Çok teşekkürler. Ortak insanlığımız ve birbirimize karşı sorumluluğumuz bu dünyayı harekete geçiren şey... Birbirimizle bağlantı kurmamız, birbirimizden öğrenmemiz, birbirimize ilham verme kabiliyetimizden kaynaklanıyor. Bu dünyada bir amacımız var. Aramızdaki bu bağı kucaklamak... Etkiyi yaratan ve sahip olduğumuz amacı tetikleyen bu...

Nelson Mandela için yas tuttuğumuz bu günlerde, kendisinin şu sözlerini hatırlıyorum: “Sadece eğitim sayesinde köylünün kızı doktor olacak. Maden işçisinin oğlu madenin başına geçecek. Çiftçinin çocuğu büyük bir ulusu yönetecek.” Benim hikayemi dinlerken, bu sadece Tererai'nin hikayesi diye düşünebilirsiniz. Ancak Prenses'in de söylediği gibi, bu herkesin hikayesi. Bu sadece bana ait değil. Sadece Tererai ile ilgili değil. Benim hikayem, dünyanın her yerinde olan bir hikaye. Pek çok kızın, pek çok kadının, özgürlük isteyen, eğitim isteyen, anlam arayışında olan, liderlik peşinde olan ancak başarısızlığa uğrayan pek çok insanın hikayesi... Çünkü sistem kadınların ve kızların başarılı olmasına imkan tanımıyor.

Siyasi irade yok. Sözde iktidarlar aradaki eşitsizlikleri görmezden geliyorlar. Bu hikaye, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, insan hakları ihlallerinin hikayesi... Hillary Clinton'un da bir defasında söylediği gibi, kadın hakları, insan haklarıdır.

Ama bu aynı zamanda bir umut hikayesi, hayallerini yaşatma hikayesi, Sabancı Vakfı'nın kadınları ve kızları güçlendirme çabasını meşru kılan bir hikaye, kızların haklarını arttırmak için politikalar geliştirilmesinin devam etmesini, farklı kuruluşların bir araya gelip bu kızlar bizim çocuklarımız demeye devam etmesini haklı kılan bir hikaye... Bir fark yaratmalıyız.

Bugün ben burada konuşurken, dünya üzerinde okuyup yazamayan neredeyse sekiz yüz milyon kişi var. Okuma yazma bilmeyen insanların çoğunluğunu kadınlar ve kız çocukları oluşturuyor. Maalesef, okuma yazma bilmeyen nüfusun dörtte üçünü onlar oluşturuyor. Güney Asya, okuryazar olmayan en yüksek sayıda insanın olduğu bölge ve ardından Sahra Altı Afrika geliyor. Maalesef Afrika'da, kadın ve kızların HIV ve AIDS 'e yakalanma şekilleriyle, aradaki bu eşitsizliğin etkilerini görmeye başlıyoruz.

Hepinizin bildiği gibi, dünya üzerinde 34 milyon insan HIV ve AIDS ile yaşıyor. Bu 34 milyonun 23 milyonu Afrika'da. Üzücü olan, bu 23 milyonun %60'ını kadınlar ve kızlar oluşturuyor ve enfeksiyonların yaklaşık %75'i 18-19 yaş kızlarda görülüyor.

Neden? Sizce Afrika'daki kadın ve kızlar rasgele cinsel ilişkide bulunduğu için mi böyle? Hayır, öyle değil. Bence, Hollywood'da cinsel ilişki dünyada her yerden daha fazla, ancak bu yüksek enfeksiyon rakamları orada görülüyor. Kadın ve kızların eğitimden mahrum bırakıldığını ancak bunun temel bir hak olduğunu anlatan bir hikaye. Kızlar, erken evlenmeye zorlanıyor.

Ayrıca veriler, kızlar okula devam edip eğitim görme şansı yakaladığında, HIV ve AIDS enfeksiyonu kapma ihtimalinin de önemli ölçüde azaldığını gösteriyor Yaklaşık 7 milyarlık bir nüfusumuz olduğunu biliyoruz. Bu patlama artmaya devam edecek ancak eğitimi kadınların ve kızların ellerine emanet edersek, bu rakamlar azalacaktır.

Her kızın, her çocuğun hakkı, insan hakkıdır. Teşekkür ederim.

Oylum Talu: Tererai, lütfen bir sonraki oturumumuz için sahnede kalın. Buyurun, oturun.

Evet ben özel değilim, ben farklı değilim dedi ama inanılmaz bir hikaye, inanılmaz ilham verici bir hikaye değil mi? Gerçekten insanın tüyleri diken diken oluyor, gerçekten insan göz yaşlarını zor zapt ediyor.

Bir sonraki oturumumuz için bir kez daha Mabel’ı sahneye davet ediyorum.

Harikaydı... Öncelikle, sizleri Sabancı Center’da görmekten çok büyük onur ve heyecan duyuyoruz. Buraya ilk geliştiniz mi? Sizin ilk, ama siz İstanbul’u çok sevdiğinizi söylediniz...

Mabel van Oranje: Pek çok kez ziyaret ettim...

Oylum Talu: Mabel, bize biraz çalışmalarınızdan, özellikle Girls Not Brides kuruluşunuzdan söz eder misiniz?

Mabel van Oranje: Nelson Mandela’nın kurduğu, the Elders adında bir kuruluş için çalışıyordum. Bu kuruluş 12 eski devlet başkanını, Kofi Annan, Jimmy Carter, Martti Ahtisaari, Başpiskopos Desmond Tutu, Mary Robinson gibi isimleri bir araya getiriyordu, ne kalibrede kişilerden oluştuğunu anladınız sanırım... The Elders... Aralarında Graca Mashel de vardı. Nelson Mandela bu kişileri bir araya getirdi, çünkü dünyanın küresel bir köy haline geldiğini, ancak bu küresel köyün refahını gözetken bir İhtiyar Heyeti olmadığını düşünüyordu. Elders grubunun üzerinde durmak istediği konulardan biri de kadınlar ve kız çocuklarının eşitliği konusuydu, çünkü 21. Yüzyılın en büyük adaletsizliklerinden birinin bu olduğunu fark etmişlerdi. Bir bakıma, en gelişmiş, endüstriyel toplumlarda bile kadınların hala ikincil bir rol oynuyor olması akıl almaz bir durum.

Bu grup, konuya, çok hassas olabilecek bir açıdan, gelenek ve din açısından yaklaştı. Çünkü ilkesel olarak, hiçbir din kız çocuklarınızı erken yaşta evlendirin ya da kadınların ve kız çocuklarının eşitliğine inanmıyoruz demiyor. Ancak gerçek şu ki, genellikle gelenek ve din, kadınların ve kızların önündeki fırsatlara engel olan zararlı uygulamaları devam ettiriyor.

Dolayısıyla Elders, bu konuya eğilme kararı aldı. Çünkü bu konuya siz ya da ben çözüm getirmeye çalışsak, daha önce de söylediğim gibi, kültürel emperyalist olmakla, başkasının dinine geleneğine burnumuzu sokmakla suçlanırsınız. Ancak Başpiskopos Tutu, Graca Mashel, Kofi Annan ve Fernando Enrico Cardoso gibi kişilerin “burada bir yanlış var, değışmeli ve değışecek” demesi çok büyük fark yaratabiliyor.

Örneğin Brezilya’nın eski Devlet Başkanı Başkan Cardoso’nun, Brezilya’nın büyük sorunlarından biri olan kadına karşı şiddet sorunu için mücadelesini asla unutmayacağım. Erkekler, eşlerini ya da kız arkadaşlarını dövmenin havalı birşey olduğunu düşünüyorlar. Dolayısıyla o bunun kesinlikle havalı olmadığına dair konuştuğunda bir etki yaratıyor. O dönemde ben de Elders’in CEO’su olma şansına erişmiştim ve onlarla birlikte, geleneğin ve dinin bu şekilde yanlış kullanılıyor olması konusuna, özellikle de çocuk yaşta evlilik gibi korkunç bir uygulamanın görünürlüğüne katkıda bulunmak için çalıştım... Çünkü şunun farkındaydık; çocuk evlilikleri konusunda çözüm başka birçok alanda çözümle yakından ilişkiliydi. Daha önce de söylediğim gibi, her zaman büyük bir vizyonunuz olması lazım. Dolayısıyla Elders’in yapmasının iyi olacağı özellikle iki şey belirledik: Biri, tabuyu yıkmaya başlamak ve bu konunun konuşulmasını sağlamaktı. Böylelikle 2010 yılında çalışmalara başladılar. Aradan üç yıl geçti ve bazı gelişmeler görüyoruz. Diğer husus da, bu konuda çözüm getirmek isteyen diğer kuruluşlarla bir araya gelerek ağ oluşturmaktı. Bu kuruluşun adı Girls Not Brides.

Şu anda Yönetim Kurulu Başkanı olduğum, Elders tarafından tohumları atılan Girls Not Brides adlı girişimin bugün bu derece güçlü bir kuruluşa dönmesinden ve kendi maddi desteğini sağlayacak hale gelmiş olmasından gurur duyuyorum; aslına bakarsanız bu hafta Elders’tan ayrılarak bağımsız bir kuruluş oldu. Bu çok güzel bir gelişme. Tabii ki bu artık Elders bu konuya

destek vermiyor anlamına gelmiyor. Başpiskopos Tutu'nun kendisi de defalarca kamu önünde taahhütte bulunarak, ırkçılıkla nasıl kararlılıkla mücadele ettiyse, çocuk evlilikleriyle de aynı kararlılıkla mücadele edeceklerini ifade etti. Dolayısıyla, Elders üyelerinin bir kısmı kesinlikle yakından ilgilenmeye devam edecek. Giderek ivme kazandığımızı görmek güzel, ayrıca çok heyecanlıyım, bunun bir nedeni de Sabancı Vakfı ve Türkiye'de gerçekten inanılmaz çalışmalar yapan birkaç STK'nın bizimle kurduğu harika ortaklık. Burada da gerçek anlamda bir ivme görüyoruz.

Oylum Talu: Kız çocukları gelin olmasın diyoruz, ama siz bir çocuk gelindiniz. 11 yaşınızda evlendiniz, değil mi? Anneniz ve anneanneniz gibi... Bu zararlı uygulamanın sona ermesi için ne yapılabilir, sevgili Tererai?

Tererai Trent: Bütün bunlardan kurtulmanın temel yolunun eğitim olduğuna inanıyorum. Kendime bakıyorum, annem, "eğer eğitim alırsan sadece kim olduğunu değil senin içinden çıkan hayatın da kim olduğunu tanımlayacaksın" derdi. Yani annem bu döngüyü kırmanın bir yolu olduğunun farkına varmıştı. Eğitim almaya başladıkça, bu kültürün ve yetiştirme tarzının kızlar için iyi olmadığını görmeye başladım. Bizi toplumun kıyasına itiyor ve baskılıyordu. Benim kızlarım eğitim aldılar. Bir kızım kısa süre önce makine mühendisliğinden mezun oldu. Ona bakıp Tanrım diyorum, bu eğitimi almasaydı büyük olasılıkla sonu benim gibi olacaktı. O yüzden eğitim kesinlikle büyük fark yaratıyor.

Oylum Talu: Eğitim bütün sorunların çözümü mü?

Tererai Trent: Bence iyi zihinlerin elindeki eğitim bazı sorunları çözebilir.

Oylum Talu: İyi zihinler ve eğitim...

Tererai Trent: Çünkü bu konuları anlayabilecek politika yapıcılara ihtiyacımız var. Bizi destekleyen ve eğitime inanan kişiler olması önemli... Çünkü eğitilmiş değilseniz, iyi politikaların savunuculuğunu da yapamazsınız. Eğitim bir motor haline dönüşüyor, ulusları dönüştüren güç haline geliyor.

Oylum Talu: Sevgili Mabel, Birleşmiş Milletler'in 2015 sonrası kalkınma gündemine çocuk evlilikleri konusunun da girmesi için aktif olarak lobi yaptığımızı biliyoruz. İlerleme var mı?

Mabel van Oranje: Evet. İlerleme iyi, ancak ilerleme iyi olduğunda beni endişelendiren şey, kazanılanların kaybedilmesi riskinin de giderek büyümesi. Bir anlaşma olması lazım... Bin Yıl Kalkınma Hedefleri'nin geleceği konusunda üst düzey bir panel toplandı. İstanbul Belediye Başkanı'nın da üyeleri arasında olduğu 26 kişiden oluşan bir paneldi. Sonunda bir rapor yayınladılar, sanıyorum Mayıs ya da Haziran ayındaydı. Bu raporda kızlar ve kadınların eşitliği, geleceğin kalkınma hedeflerinden biri olmalı deniyordu. Çok spesifik olarak da çocuk yaşta evliliğin sona erdirilmesinin de bu hedeflerden biri olması gerektiği belirtiliyordu. Çok sıkı lobi yaptık. Çok fazla savunuculuk çalışması yaptık; biz derken 300 STK'dan söz ediyorum... Bunu rapora dahil etmeye çalıştık. Daha sonrasında memnuniyetle şunu gördük ki Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri de kalkınma hedeflerinin geleceğine dair raporunu yayınladığında, o da çocuk yaşta evliliğin sona erdirilmesine özel olarak referansta bulunuyordu.

Şunu görmeniz lazım; çocuk yaşta evliliğe son vermek söz konusu olduğunda, 3 yıl önce, örneğin kız çocuklarının eğitimiyle ilgili 150 sayfalık bir rapor varsa, çocuk evliliklerine sadece bir sayfa ayrılıyordu, örneğin sadece 78. sayfada gibi... Diğer bir deyişle, daha önce tamamen ihmal edilen bir konu, tartışmanın kalbine oturmaya başlıyor. Ancak gerçek şu ki önümüzde uzun bir süreç var: Bu iki rapor çok iyi. Ama şimdi, Birleşmiş Milletler'in sanıyorum 193 üyesi,

kalkınma gündeminin geleceği konusunda bir anlaşmaya varmak durumunda. Bu da bir buçuk yıl alacak bir süreç, politikanın da bazen nasıl ilerlediğini biliyorsunuz.... Bazen çok kirlenebiliyor. At ticaretine dönülebiliyor. Bana bunu ver, sen bunu al gibi...

Şahsen, kız çocuklarının erken yaşta evlenmesini umursamıyorum, bu konuyu dahil etmeyeceğiz, gibi bir yaklaşımın son derece kabul edilemez olduğunu düşünüyorum. Genel Sekreter'in ve Üst Düzey Panel'in verdiği tavsiyeleri göz ardı edeceklerini düşünmüyorum. Ama asla bilemeyiz. Çünkü bir noktada olay, doğru evlilik yaşının tanımlanması konusunda bir kavgaya dönüşebilir. Bazıları 18 çok büyük, 16 daha iyi diyebiliyor. Bilemeyiz. O yüzden, evet, inanılmaz bir ivme var, ama henüz kazanmış değiliz. Devam etmemiz gerekiyor ve önümüzdeki iki yıl içinde bunun mutlaka yeni kalkınma gündemine dahil edilmesini sağlamamız gerekiyor.

Şöyle düşünebilirsiniz; bu üst düzey tartışmalarda, bütün bu Birleşmiş Milletler meselelerinden kime ne... Bunun gündeme dahil edilmesinin önemimi çok basitçe ifade etmeye çalışayım. İki neden var: Birincisine daha önce de değinmiştim: Kızların okula gitmesi konusunda ciddiye alırsak, kızların doğum yaparken ölmemesi konusunda ciddiye alırsak, bebek ölümlerine son verme konusunda ciddiye alırsak, HIV/AIDS'in azaltılması konusunda ciddiye alırsak, yoksulluğu sona erdirmeye konusunda ciddiye alırsak, kadın erkek eşitliği konusunda ciddiye alırsak, o zaman çocuk yaşta evlilik konusuna eğilmemiz gerekiyor. Artık bu konuyu göz ardı edemeyiz. Kendimizi kandırıyoruz.

Çocuk evliliklerini sona erdirmenin önemli olmasının ikinci nedeni de, bunun çok da pahalı bir iş olmaması. Örneğin HIV/AIDS'e son vermek için ilaçlar satın almak gibi bir maliyeti yok. Bahsettiğimiz toplum çalışmalarının çoğu zaman alıyor, insan kaynakları gerektiriyor ama milyarlarca ihtiyacımız yok. Ancak bu konulara para ayrılmasını istiyorsak konunun gündeme alınması gerekiyor. Çünkü dünya böyle sinik bir yer: Bir öncelik olarak görülmiyorsanız, para akışı sağlamak çok zor.

Oylum Talu: Tererai, katılıyorsunuz sanırım.

Tererai Trent: Evet, kesinlikle.

Oylum Talu: Siz Oklahoma Devlet Üniversitesi'nden mezun olduğunuzu söylediniz. Aynı zamanda üç işte çalışıyor, beş çocuğa ve bir eşe bakıyordunuz. Hepsiyle birden nasıl baş ettiniz? Bunu her kadın yapabilir mi?

Tererai Trent: Evet, bence yapabilir. Hatırlarsanız çok zor durumdaydım, hayallerimi gömmüştüm. Ve onlara ulaşmak istiyordum. Aynı zamanda benim yaşadıklarımı kendi çocuklarım da yaşamaları diye bir fark yaratmak istiyordum. Böyle bir motivasyonum vardı. Ne olursa olsun bunu yapacaktım. Sonra fark ettim ki geldiğim yerdeki durum önümdeki görevden çok daha zordu. Kim oluyordum da bu benim için zor diyecektim? Ve tünelin sonundaki ışığı görebiliyordum. Hayallerimi başarırsam o ışığa ulaşacaktım. Bir gün burada sizlerle oturuyor olacağımı milyon yıl düşünsem hayal edemezdim. İşte bu eğitimin gücü var.

Oylum Talu: Sevgili konuklar, hayallerimizi bir kağıda yazıp gömelim. Kendimizi motive edelim.

Tererai Trent: Mesele hayallerinizi yere gömmek değil, mesele ne yapmak istiyorsanız gerçekten onu başarmaya niyetli olmanız. Annem benim hayalimi gömmemi öğütledi, çünkü hayatta inanacak bir şeye ihtiyacım olduğunun farkına varmıştı. Zorluklar başımdan aşmıştı. Birçok STK ve şirkete bakın, stratejik planlar yazıyorlar, hedefler yazıyorlar, yazdıkları onlara rehberlik ediyor. Dolayısıyla annem bana rehber olacak bir şeye ihtiyacım olduğunu biliyordu. Mesele bunu gömmek değil, o vizyonu yazmak ve devam ettirmek.

Oylum Talu: Ve size rehberlik eden o kağıttı değil mi?

Tererai Trent Evet.

Oylum Talu: Bunu hep hatırlıyorsunuz. İnanılmaz bir hikaye. Mabel, konuşmanızda bu konunun görünmez olduğunu söylediniz. Sizce görünürlük kazanmaya başladı mı?

Mabel van Oranje: Başladı. Çok yavaş gidiyor, aslında hayır, çok yavaş gitmiyor, çok hızlı gidiyor, ama çok büyük bir girişim, yapılacak çok iş var. Buna da dikkat etmemiz lazım, konu görünür hale geldikçe raporlar yazılıyor, kararlar çıkıyor, bunların hepsi güzel ama biliyoruz ki değişim bu değil. Bütün bu görünürlüğe ihtiyacımız var; değişimin hayata geçebilmesi için bütün bu kararlara, raporlara, taahhütlere, büyük politik konuşmalara ihtiyacımız var. Dolayısıyla çok heyecan verici olan, Elders grubu konu üzerinde çalışmaya başladıktan sadece üç yıl sonra bütün bu gelişmelerin gerçekleşmiş olması. Artık toplumlar içinde bir şeylerin olmaya başlaması gereken bir aşamaya geliyoruz ve bu çok daha mümkün hale geliyor, çünkü giderek bağışçılar bu konuya daha fazla kaynak ayırmaya istek gösteriyorlar. Bir sonraki büyük zorluk, bu ivmenin devam etmesi ve küresel düzlemde büyümesinin yanı sıra, bu değişimin anlamlı bir ölçekte mümkün olduğuna işaret edebilmek.

Birçok pilot çalışma yapılanların işe yaradığını gösteriyor ancak bunun büyüdüğünü görmemiz lazım... Çünkü her zaman için şüpheyle yaklaşanlar olacak. Hayatınızda pek çok kişi, “imkansız, bırak” demiştir. Her zaman bu yapılamaz diyen kişiler olmaya devam edecek. O yüzden birkaç yıl içinde, belki 5 yıllık bir zaman dilimi içinde birkaç ülkeyi örnek göstererek bakın burada neler başardık diyebilmemiz lazım. Gerçekten anlamlı bir şeyler oluyor demek lazım.

Mesela Zambiya’da şimdi harika bir Bakan var. Geleneksel ve dini liderlerle birlikte çalışıyor, Başkan’ın eşi ve birkaç başka kişiyle birlikte çalışmalar yürütüyor. Uygulamaya çalıştıkları ulusal bir plan hazırladılar. Bunun nasıl gittiğini görmek için şimdi değerlendirmeler yapıyorlar.

Bir de, her zaman için ilerlerken yolda karşınıza engeller çıkacaktır, bunun imkansız olduğunu söyleyenler olacaktır, ama şuna eminim ki mantıklı bir stratejik planınız olduğunda mümkün. Daha doğru, daha adil, daha eşit bir dünya vizyonunuz varsa, sağlam bir planınız da varsa, işler düşündüğünüz gibi gitmediğinde rotayı değiştirebiliyorsanız, o zaman başarabilirsiniz. Kişisel olarak ben çok uzun bir süre önce kendimi insanların gerçek değişimler yaratmayı istedikleri konulara adadım. Ben, fark yaratan bu kişilere yardım etmeyi kişisel taahhüdüm olarak belirledim. Çok önemli kişiler, çok ünlü kişiler, çok sıradan dolayısıyla olağanüstü kişiler; köydeki kızlar, öğretmenler, dini liderler, değişim yaratmak için çalışan herkesle çalışıp, bu vizyonu gerçekleştirebilmeleri için onları güçlendirmek adına elimden gelenin en iyisini yapacağım.

Oylum Talu: Tererai, siz çocukken kız olduğunuz için eğitimden mahrum kaldınız. Bu sizi nasıl etkiledi?

Tererai Trent: Beni etkilediğini düşünüyorum çünkü küçük bir kız olarak o eğitimi almak istiyordum. Erken evlendirilen, eğitimden mahrum bırakılan kızları çok iyi anlayabiliyorum. Özsaygınızı etkiliyor, her zaman başkalarından eksik hissediyorsunuz. Günlük hayatımı da etkiledi. Kendimi dışlanmış hissediyordum ama şanslıydım çünkü çok güçlü bir annem vardı. Annem her zaman bana “sen daha güçlüsün” derdi.

Oylum Talu: Peki ya babanız? Anneniz çok güçlüymüş; bu arada hala hayatta mı?

Tererai Trent: Annemi kısa bir süre önce kaybettim.

Oylum Talu: Çok üzüldüm. Peki ya babanız? Babanız ne diyordu?

Tererai Trent: Ben ataerkil bir toplumda yetiştim. Ataerkil toplumdaki erkeklerin kendilerine özgü bir düşünce tarzı var. Ancak şahsen ne erkekleri ne de babamı kötülemek isterim. Her zaman cehaletlerinden böyleydiler derim. Köyümdeki erkekler ve babam İstanbul'da doğsalardı, burada okula gitselerdi, bu şekilde olacaklarını hiç sanmıyorum. Hep cehaletten. Bu toplumlara eğitim götürdüğümüzde ise kuşakları değiştiriyoruz.

Bazen gelenekler böyle diye düşünebiliyoruz, ama unutmayın ki geleneği yazanlar erkeklerdi ve çoğunlukla cahildiler. Fakat topluma eğitim ve aydınlanma getirdiğimizde öyküleri de değiştiriyoruz. Hep şöyle söylüyorum: Sömürgeleştirilen ülkelerin hepsine bir bakın. Mahrum bırakıldıkları şey eğitimdi. Çoğunlukla sömürgeci devletler şunun farkına vardılar; eğitersen güçlendirirsin, güçlendirirsen bireyler maksimum potansiyellerine ulaşırlar. Zihinleri açmak, öyküleri değiştirmekte eğitim bu yüzden anahtar rol oynuyor.

Mabel van Oranje: Buna eklemeye bulunabilir miyim? Eğitim kesinlikle çok önemli ve şüphesiz üzerinde çalışmamız gereken birinci mesele... Ancak sosyal değişimin nasıl gerçekleştiğine baktığımda çok ilginç bir dinamik görüyorum. Toplum olarak ortaklaşa çocuk evliliklerini artık istemiyoruz diyebilmek çok ilginç. Hepimizin zararına olduğuna karar vermemiz ve bu bilgiyi alabilmemiz gerekiyor. Ancak belli bir noktada bir şeyin iyi olmadığına ve onu sona erdirmeye toplum olarak birlikte karar verdiğinizde, neredeyse bir günde işler değişiyor ve birden belli davranışlar ve gelenekler kabul edilemez hale geliyor ve sosyal değişim gerçekleşiyor. Bu konuda çok az şey biliyoruz.

Belki bu örnek için doğru ülkede değilim çünkü burada hala sigara içen çok insan var, ama ben herkesin sigara içtiği Hollanda'da büyüdüm. Herkes değil belki, ama toplumda tamamen kabul gören bir şeydi sigara içmek. Birkaç yıllık bir süre içinde, sigara içmek kabul edilemez hale geldi. Sigara içenlere artık "ıyy" diyerek bakılıyor. 30 yıl önce dünyanın her yerinde ya da pek çok ülkesinde tabu kabul edilen gay ve lezbiyen evliliklerine bakın; şimdi durumun tamamen değiştiğini görüyoruz.

Oylum Talu: Her şey değişiyor.

Mabel van Oranje: Öyleyse sosyal normlar nasıl değişiyor? Daha önce ayak bağlama uygulamasından söz etmiştim. Orada yüzlerce yıl devam eden bir uygulama 20-30 yılda değişiyor, insanların kafasında birşey çark ediyor. Öyle bir sosyal baskı oluşuyor ki, çocuğunu erken yaşta evlendirmeyenler toplum dışına itilirken birden erken evlendirenler dışlanmaya başlıyor. O zaman bu kartopunu çığa dönüştürmek için ne yapmamız gerektiğini tespit etmemiz lazım, çünkü bütün bu 14 milyon kıza her yıl birer birer ulaşarak olmaz. Ancak kritik bir kitleye ulaşırsak o zaman kartopu yuvarlanarak büyüyecek ve değişim neredeyse otomatik olarak gerçekleşecektir.

Bu süreç içerisinde ilerledikçe öğreneceğimiz şeyler de çok ilgimi çekiyor. Dünyada daha pek çok büyük zorluk var; iklim değişikliği olsun, şiddet olsun; bazıları büyük politik değişimler gerektirebilir ama çoğu davranışlar da değişim gerektiriyor. İnsanlık olarak bu zorluklara bakış açımızı değiştirmemiz gerek. Neler olacağını heyecanla bekliyorum.

Tererai Trent: Bir de eğitim derken her zaman örgün eğitimi kast etmiyorum. Kendi toplumuma dönecek olursam, benim toplumumda insanların %97'si cahil, ama beni bir rol model olarak görüyorlar, getirdiğim değişimi görüyorlar, bu da kendi içinde bir eğitim. Bize Oprah Winfrey Şov'dan o 1,5 milyon dolar verildiğinde, toplumda bir öğrenme eğrisi vardı.

Kendilerine şöyle dediler; bu 1,5 milyonu alabildiğimize göre yaptığımız iyi birşey demek ki. Demek ki bizde bir potansiyel gördüler. Halk kendi elleriyle tuğlalar ördü, okulun inşaatı için 500.000 tuğla ördüler. Bu, toplum düzeyinde bir dönüşüm ve bu dönüşüm okul diplomasıyla olmadı. Şimdi kendi içlerinden çıkmış biri olarak beni bir rol model olarak görüyorlar ve ne diyorlar biliyor musunuz, “bizim kızlarımız da bir gün Tererai gibi olabilir, onlar da değişebilir” diyorlar.

Hatırlarsanız babam erkek çocuklarını gösterip, “gelecekte eve ekmek getirecek olan onlar” derdi demiştim. “Onları eğitmemiz lazım” derdi. Annem de hep kızları işaret eder, “gelecekte eve ekmek getirecek olan onlar” derdi. Bak Tererai neler yaptı. Eğitim şart. Toplum düzeyinde bu tür değişimler gerçekleşebiliyor ama evet, biz de yapabiliriz dedirtecek, inanmalarını sağlayacak birşey görmeye ihtiyaçları var.

Oylum Talu: Konuşmanızda bireysel olarak değişimi sağlayamayız, birleşmemiz gerek dediniz. Ancak sizler filantropiye katkınızla, karakterinizle, rol model kimliğinizle bu değişimi sağlayabiliyorsunuz, öyle değil mi?

Tererai Trent: Evet ama ben rol modelim derken tek ve en doğru rol model benim anlamında söylemiyorum. Bu toplum daha önce hiç bir kadının geri dönüp bir şeylerin gidişatını değiştirdiğine tanık olmamış. Bunu hep erkeklerin yaptığını görmüşler. Ayrıca tek başıma değişimi gerçekleştiremeyeceğimin farkındayım. Afrika’da bir deyim vardır; “baştaki biti kırmak için iki başparmak lazım” denir. Bizde bit ilacı yok, o yüzden kadınlar bitleri kırarlar ve iki kişi bunu yapar. Dolayısıyla, bu değişimi topluma getirmek hepimizin işi ve bir kişi bu vizyona sahip olabilir ve ben de sizden bir parçayım, bunu hep birlikte başarabiliriz diyebilir.

Oylum Talu: Bunu hep birlikte başarabiliriz. Prenses Mabel, siz Hollandalısınız, Hollanda Kraliyet Ailesinin bir üyesisiniz. Bir prensessiniz. Kimliğiniz işinizi nasıl etkiliyor, nasıl bir faydası oluyor?

Mabel van Oranje: Ben dünyayı daha iyi ve adil bir yer haline getirmek, insan haklarını desteklemek, demokrasiyi geliştirmek konusunda çalışmalara eşimle tanışmadan çok uzun bir süre önce başlamıştım. İtiraf edeyim, en büyük korkularımdan biri, onunla olursam işime devam edebilecek miyim korkusuydu. Çünkü kendimi son derece şanslı hissediyordum; insan haklarına, ifade özgürlüğüne ve benzeri haklara son derece saygı gösterilen zengin bir ülkede doğdum. Düşünsenize, sizin köyünüzde de doğmuş olabilirdim, annem beni hayallerimi yazmaya cesaretlendirmemiş olabilirdi, o zaman bugün burada oturuyor olamazdım. O yüzden hep bir şekilde bunun karşılığını vermek gerektiğini hissettim ve hayatımı anlamlı kılmak için başka insanların refahı ve dünyanın daha iyi bir yer olması için çalışmam gerektiğini düşündüm.

Söylediğim gibi, eşime aşık olduğumu anladığımda biraz endişelendim; onun ailesinin bir parçası olmak çalışma kabiliyetimi herhangi bir şekilde etkileyecek miydi? Neyse ki öyle olmadı. Bazen işleri daha kolaylaştırdı, ama bazen de zorlaştırdı.

Oylum Talu: Mesela nasıl zorlaştırdı?

Mabel van Oranje: Bilmiyorum. Bazen insanlar farklı bakabiliyorlar, bütün bunları prenses diye yapıyor diye düşünenler oluyor. İnsanları biliyorsunuz işte, önyargılı olabiliyorlar, prenses olduğu için bunu yapıyor prenses diye şunu yapıyor tarzı düşünceleri olabiliyor.

Tererai Trent: Ancak işin güzel tarafı, sahip olduğunuz bu gücü daha yüce bir amaç için kullanmış olmanız. Bu dünya için çok temel, çok önemli konulara ulaşmak için bunu bir platform olarak kullanıyorsunuz. Şatonuzda oturup hiçbir şey yapmayabilirdiniz de...

Mabel van Oranje: Otururdum da (gülüşmeler), ama zaten bu işlerle çok meşguldüm.

Tererai Trent: Ben de bunu söylüyorum, bunu yapıyor olmanız çok önemli.

Mabel van Oranje: Ne olursa olsun bu konuya bağlılığım devam edecek...

Tererai Trent: Bunun için çok teşekkürler.

Mabel van Oranje: Hepimiz de kendi bildiğimiz şekilde bunu yapabiliriz.

Oylum Talu: Bunu yaptığınız için çok teşekkürler. Yıllardır sizi kameralardan, fotoğraflardan takip ediyorum; sizinle ilk kez karşı karşıya geldiğimde, ne kadar sakin, ne kadar ayakları yere basan biriymiş dedim. Sizi tanımak ve burada ağırlamak büyük bir onurdu. Sizi de aynı şekilde Tererai. Her ikinizi de Sabancı Center'da ağırlamak büyük bir memnuniyetti.

SORU-CEVAP

Efendim, şimdi soru cevap zamanımıza geldik. Gördüğünüz gibi burada iki çok önemli, çok değerli ismi ağırlıyoruz, 7. Filantropi Seminerimizde Sabancı Vakfı'nın düzenlediği ve artık geleneksel hale gelen... Bu seneki konuklarımız çok önemli bir lider Mabel Van Oranje ve hayatıyla değişim yapan, hayatıyla ilham veren ve eğitimin önemini bize kanıtlayan Dr. Tererai Trent. Buyurunuz, sorularınızı bekliyorlar efendim.

Katılımcı: Tererai için bir sorum olacak. Merak ediyorum, toplumunuza muazzam bir değişim getirmişsiniz, bunun daha üst düzeylerde bir yansıması oldu mu? Hükümet, politika değişikliği gibi? Hükümet yetkilileriyle görüşmeleriniz oldu mu? Bu değişim ülkenin başka yerlerinde de yayılabilir mi diye merak ediyorum. Bu inanılmaz bir başarı, bu ivmeyi yakalamışken kullanmak lazım.

Tererai Trent: Sorunuz için teşekkür ederim. Ben de zaten bilinçli olarak bu platformu hükümete ulaşmak için kullandım. Bu okullar hatırlarsanız devlet okullarıydı. Şimdi bu okullar tüm ülke için bir modele dönüştü. Davetler alıyorum. Eğitim Bakanlığı ile birlikte çalışıyorum ve birlikte müfredat geliştiriyoruz. Save the Children adında yerel bir STK ile çalışıyorum.

Dolayısıyla hükümet düzeyinde çok büyük bir etkimiz var çünkü neler yapabildiğimizi gördüler, sonuçları gördüler. Hatırlarsanız biz bu fonu 2011'de aldık. Üç yıl içinde bir okul inşa etmeyi başardık. 125 öğretmen eğitmeyi başardık. Bu okulu ilk devraldığımızda sınıf geçme oranı % 6 iken bu yıl % 45'e çıktı. Kırsal bir bölgede bu muazzam bir başarı. Sonuç olarak hükümet siz ne yaptınız diye bakıyor. Bizim de kullanabileceğimiz bu sihir nedir? Hükümetle birlikte çalışarak tüm ülkeye yayılmayı ve gerekli değişiklikleri gerçekleştirmeyi mümkün kılıyoruz.

Oylum Talu: Başka sorusu olan var mı? O, ne güzel, sorularımız var bol bol. İsterseniz şuradan başlayalım. Kendinizi de tanıtır mısınız lütfen? İsminizi de alalım sorularınızı da almadan önce.

Katılımcı: Merhaba. İtir Erhart. İnsan hakları ve toplumsal cinsiyet konularında çalışıyorum. Bilgi Üniversitesi üyesiyim.

Genellikle çocuk yaşta evlilik meselesiyle mücadelede kadınlara odaklanıyoruz. Onları eğitmeye çalışıyoruz, onlara bunun yanlış ve sağlıksız olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Küçük topluluklarda bile gidip kadınlara çalışıyoruz. Peki erkekler ne olacak? Bu kızlarla evlenen erkeklerin de eğitilmesi gerek, onlara da bunun sağlıksız olduğunu, toplum açısından kötü sonuçlar doğurduğunu göstermek gerek. Bu çocuk gelinlerle evlenen erkekler çıkıp "biz yanlış

birşey yaptık, yapmamalıydık” demeliler. “Şu şu olumsuzlukları yaşadık” demeliler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Bu projeye erkeklerin katılımı konusunda düşünceniz nedir? Teşekkürler.

Oylum Talu: Erkekleri de eğitmemiz gerek, öyle değil mi? Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Mabel van Oranje: Tamamen katılıyorum. Çoğu zaman kızların ve hatta annelerinin öne çıkıp “hayır, biz bunu istemiyoruz” demeleri çok zor. Erkeklerle de ulaşmamız lazım ve bu çok hassas bir durum olabilir. Özellikle iki ya da üç farklı erkek grubuna ulaşmamız gerektiğini düşünüyorum. Biri toplumsal liderler, dini liderler, toplumda nüfuz sahibi olan erkekler. Bunun iyi birşey olmadığını anlamalarına yardımcı olmamız lazım, çünkü bu kişiler tabii ki toplum üzerinde büyük etkiye sahip kişiler.

İkinci olarak, bence babalara ulaşmamız lazım, “bak sen eşinle erken yaşta evlendin, hata ettin” anlamında değil. Değil, çünkü bu çocukların ya da genç adamların çoğu zaman başka bir şans olmuyor. Ama kendi kızlarını erken evlendirmenin ne anlama geldiğini anlamalarını, bunun kendi kızları için iyi birşey olmadığını fark etmelerini sağlayabiliriz.

Üçüncü olarak, potansiyel olarak evlenme yaşına gelmiş erkek çocukları var, bunların örneklerini görüyoruz. Mesela Hindistan’da ailelerini 11, 12, 13 yaşında kızlarla evlenmelerinin iyi olmadığını ikna eden erkek çocuklar var.

Dolayısıyla sadece kızlar ve kadınlarla çalışmak yeterli olmayacaktır. Bu elbette çok önemli ama mutlaka erkeklerle yapılan çalışmalarla tamamlanması lazım. Bu nedenle saygın rol modellerle çalışmak önemli. Burada Belediye Başkanıyla çok ilginç sohbetler yaptım, bilemiyorum bunun sonucunda kamu önünde çocuk yaşta evliliklerle ilgili hiç açıklama yaptı mı, ama saygın kişileri bu konuda seferber etmek olumlu sonuçlar verebilir. Benim hayalim Bollywood yıldızlarını, Hindistan’da ünlü kriket oyuncularını, Nijerya’dan Nollywood yıldızlarını ve başka ünlü isimleri Elders grubuyla buluşturmak ve bu konuda herkese seslenmelerini sağlamak. Çünkü kendi toplumları için inanılmaz etkili rol modeller. Sizin de çok iyi futbol yıldızlarınız var, bunların birkaçının çıkıp bu konuyla ilgili konuşması iyi olmaz mıydı? Bence konuya bu şekilde bakmamız lazım.

Oylum Talu: İyi fikir değil mi? Her ülkede olduğu gibi bizde de çok iyi futbolcular var. Başka sorusu olan?

Katılımcı: Bedensel Engelliler Derneğinden Güler Kayahan. Ben bir soru sormak değil de bir ekleme yapmak istiyorum. Eğitimin ne denli önemli olduğunu hepimiz biliyoruz, bu engelliler açısından da böyle. Şöyle birşey yaşadım: birtakım kurumlar, biliyorsunuz 50 kişiden fazla eleman çalıştıran kurumlar engelli çalıştırmak durumunda yasal olarak. Bize bu konuda birtakım istemler geldiğinde, bazen onların koşullarına uyan engelli bulmakta zorlanıyoruz, çünkü eğitim alamıyorlar yeterince. Alabilselerdi bütün yaşamları değişecekti. Üretken olacaktı, topluma daha etkin katılacaktı. Bu konuyu da ayrıca belirtmek istiyorum eğitimin önemi konusunda.

Oylum Talu: Çok teşekkür ederiz. Yani eğitim sadece çocuk gelinlerin artık çocuk gelin olmamaları için değil, aslında toplumun her alanına sirayet etmeli.

Katılımcı: Kesinlikle çok önemli. Hele de engelliler gibi yaşamları engellenmiş ve zor giden gruplar için. Çok teşekkür ediyorum.

Mabel van Oranje: Çok ilginç, daha geçen hafta bu konuyu konuşuyordum. Bu da üzerinde durmadığımız bir diğer büyük, görünmez zorluk. Rakamları yanlış biliyor olabilirim, öyleyse beni bağışlayın, ama dünyada her 10 ya da her 8 kişiden birinin fiziksel ya da zihinsel bir engeli var. Onları görmüyoruz ve sizin de ifade ettiğiniz gibi işgücüne katılamıyorlar. Eğitim alsalar bile yine ayrımcılığa maruz kalıyorlar.

Hollanda'da sosyal hizmet amaçlı bir şirketi olan bir arkadaşım ile konuşuyordum. Güneş panelleri satan bir şirket. Hollanda'da çok sık olmasa da ara sıra güneş oluyor. Her neyse, güneş paneli satıyorlar. Arkadaşım işitme engelli bir grup personel işe aldı. Ve ne oldu, bu insanlar işaret dili konuşabildikleri için Hollanda'da işitme engelli olan birçok insan, burada çalışan işitme engelli personel sayesinde güneş paneli işinden haberdar oldu. Şimdi sırf işitme engelli personel işe aldıkları için onları seven bir ton yeni müşterileri var, çünkü aynı zamanda bu personel onların her yerde reklamını da yapmış. Dolayısıyla burada bir kazanım da var, sadece bu konulara daha yaratıcı bir gözle bakmamız gerekiyor. Yine bu imkansız gibi düşünebiliriz ama biliyor musunuz, hayır, birkaçımız bu enerji ve ivmeyi bulursak olmaması için sebep yok. Şu anda benim çocuk evlilikleri konusuna odaklandığım için zamanım kısıtlı ama hayatımın daha ileriki bir döneminde gelip size yardım edebilirim.

Oylum Talu: Başka sorusu olan var mı? Buyurun efendim. Sonra size söz vereceğiz.

Katılımcı: Ben Sabancı Üniversitesi Rektör Yardımcısı Sondan Durukanoğlu Feyiz. Aynı zamanda fizik profesörüyüm. Tererai'ye kişisel bir sorum olacak. Bir profesör olarak pek çok lise öğrencisiyle konuşuyorum ve doktora yapmanın ne anlam ifade ettiğini bilmiyorlar. Size kişisel sorum, lise diploması olmayan biri olarak doktora yapma fikri nereden aklınıza geldi?

Tererai Trent: Biliyorsunuz Zimbabwe Afrika'da bağımsızlığı kazanan en son ülke. Şöyle oldu: Bağımsızlığımızı kazandıktan sonra, Mugabe'nin uzlaşma sonucu yaptıklarıyla, Zimbabwe dünyanın gözdesi oluverdi. Birden dünyanın dört bir yanından bu kırsal yörelere insanlar akın etmeye başladı, çünkü güzel safarilerimiz, bir sürü güzelliklerimiz var. O zaman, ellerinde kağıtlarla araştırma yapmaya gelen kadınları görmeye, duymaya başladık. Geliyorlar, kağıtlarını defterlerini açıyorlar, bunu yaparken gözlüklerini takıyorlardı. Ben kendi kendime şöyle diyordum: "Ben de aynı bu kadın gibi olmak istiyorum! Aynı bu kadın gibi olmak istiyorum." Ciddiyim. Gözlük takmayı eğitimle özdeşleştirdim. Bu kadınlar ben doktora yapıyorum derlerdi. Bu bana ben de böyle olmak istiyorum dedirtti.

Oylum Talu: Ama gözlük kullanmıyorsunuz.

Tererai Trent: Hayır (gülüşmeler)

Oylum Talu: Umarım ihtiyacınız da olmaz, sadece şaka yapıyorum.

Katılımcı: Ben Ufuk Pulat. Peki, bu misafirlerimize sorabilir miyim lütfen, rica ediyorum, bu dünya liderleri, ülke liderleri bu konular hakkında ne düşünüyorlar, hiç sordunuz mu? Her ikisine de.

Mabel van Oranje: (Tererai'ye) Ben çocuk evliliklerinden bahsedeyim, sen de eğitimden söz et istersen...

Şunu söylemek yanlış olmaz, 3 yıl önce çocuk evliliklerinden söz eden bir lider yoktu. Şimdi giderek artan sayıda dünya lideri kısmen bundan söz ediyor çünkü bu sözünü ettiğim Üst Düzey Panel ve Genel Sekreter'in iki raporu onları cesaretlendirdi. Ayrıca bazı kişilerin de bu konuda savunuculuk yaptığını görüyoruz, örneğin Kanada Dışişleri Bakanı gerçekten bu konuya değer

veriyor. Elbette bir erkek, bir kadın meselesine eğildiğinde daha da iyi; her zaman kadın ya da erkek birinin bir konuda bu savunuculuğu üstlenmesi beni mutlu ediyor, ama bu bir erkek olduğunda daha da iyi, çok fayda sağlıyor. Bunun arkasında Hollanda Hükümeti ve İngiltere Hükümeti de var. Kadınlara ve kızlara zarar veren uygulamalarla mücadele etme konusunda çok kararlılar. Hillary Clinton çok önemli bir diğer savunucu. Ancak sadece Batı'dan liderler değil, Güney'den de liderlere ihtiyaç var, Elders grubu da bu yüzden çok önemli. Zambiya'da olanlar bu yüzden çok faydalı. Şimdi başka hükümetlerin de konuya önem vermeye başladığını görüyoruz.

İşte bu nedenle de bu ülkedeki liderlerin, STK ve vakıf düzeyinde bu konuya eğilmelerini umuyoruz. Türk Hükümetinin uygulanmak istenen bazı kararları savunduğunu görüyoruz. Türkiye'nin küresel ölçekte daha önemli bir rol üstlenmesi harika olurdu. Çünkü bu sizin ülkenizde de yaşanan bir sorun. Tabii Türkiye bunu sadece konuyu ülke içinde çözümleyebilirse yapabilir. Yoksa küresel ölçekte inandırıcılığı olmaz. Örneğin, çok ilginç, bu yıl başında çocuk yaşta evliliği sona erdirmeye konusunda faaliyet gösteren birçok ülkeden temsilciyi bir araya getirdik. Pakistanlı katılımcıların söyledikleri çok ilginçti, çünkü Pakistan'da Türk TV dizileri çok popüler ve etkiliymiş. Kendi dizilerinden daha yüksek kalitede, malum nedenlerle Hint dizilerini de izlemiyorlar. Her neyse, sizin çocuk gelinlerle ilgili bir diziniz var. Bu dizi Pakistan'da müthiş etkili olmuş ve sonucunda bu Türk dizisi sayesinde çocuk evlilikleri konusu tabu olmaktan çıkmış ve daha kolay tartışılır bir konu hale gelmiş.

Evet, tabii ki liderlere ihtiyacımız var ama bu tarz şeylere de ihtiyacımız var.

Oylum Talu: Hangi dizi merak ettim.

Mabel van Oranje: Henüz Türk dizileri konusunda uzman değilim maalesef.

Tererai Trent: Bence küresel liderler işlerini yapıyorlar. Gerçekten toplumsal cinsiyet ve eğitim konusunda değişim görmek istediklerine inanıyorum. Birleşmiş Milletler'in bütün kararlarına bir bakın. Bir de önemli bir konuyu dile getirdiniz; bu konular konuşulurken hangi liderler bayrağı taşıyor? Örneğin gelişmekte olan ülkelerde mutlaka yerel liderleri motive etmeli ve onlara ilham vermeliyiz. Çünkü yerelden bir isim halkın önüne çıkıp "bu değişimleri yapmamız gerekiyor" dediğinde insanlar kendini o kişiye daha yakın hisseder. Ama Batılı biri gelip bunu söylediğinde, tepeden inme bir yaklaşım gibi görünür ve artık insanlar bundan usanmış durumda. Dolayısıyla bizim rolümüz, Batı ülkelerinden liderlerin rolü, yereldeki liderleri motive etmek, onları kaynaklarla, bilgiyle desteklemek, önde durup rol model olabilmeleri için elimizden geleni yapmak. Bence bu şekilde olması, bizim gidip "siz hata yapıyorsunuz, böyle yapmayın, politikalarınızı değiştirin" dememizden farklı olur, biz bu şekilde yaparsak bir şeyleri ilerletmeyiz.

Mabel van Oranje: Katılıyorum.

Katılımcı: Mabel'in söylediklerinden ve Ege Bölgesi'nde dolaşarak hikayeler toplayan biri olarak kendi deneyimlerimden yola çıkarak sorum Tererai'ye olacak. Ben yaratıcı yazarlıkta master öğrencisiyim. Amacım başta halk hikayeleri, masallar, vs. toplamaktı... Süreç devam ederken bu hikayelere gerçek hayat hikayelerinin eşlik ettiğini gördüm, asla bundan ayrılmadığını gördüm. Dolayısıyla zaman içinde proje bambaşka bir şeye dönüştü. Şimdi hem halk hikayeleri, hem masallar hem de gerçek hayat hikayeleri var. Ayrıca Türk Amerikan Derneği ve Columbia Üniversitesi ile birlikte çalışıyorum.

Sorum şöyle: İnsanlar rol modellerin gidip bir eğitim almasını ve geri dönmesini, bunun mümkün olduğunu görmekten hoşlanıyorlar. Bu arada çocuk evlilikleri ve dini nikah Türkiye'nin batısında da var. Çok üzücü. Ancak bazen insanlar birilerinin kendi ülkelerine, toplumlarına geri dönüp rol model olduğunu, bunun mümkün olduğunu düşünebildikleri gibi, bazen bunun kendilerine sahte bir ümit vermektense ibaret olduğunu, kendilerinin asla o noktaya gelemeyeceklerini de düşünebiliyorlar. Yani en azından değişmek istiyor olabilirler, ama Mabel'in de söylediği gibi, bazen bu değişikliği yaratmak çok zor oluyor. Bazen bu kişiler umut vermektense bir tehdit olarak görülebiliyorlar. Bu hiç başınıza geldi mi? Sizi hiç tehdit olarak gördüler mi? “Buradaki düzenimizi bozacak” tarzı bir tutum oldu mu, merak ettim. Teşekkür ederim.

Tererai Trent: Bu önemli bir soru. Benim halkım beni bir tehdit olarak görmedi çünkü ben zaten onların içinde yetiştim. Ben orada doğdum. Mücadelelerimi biliyorlardı. Dolayısıyla geri geldiğimde sadece umut vermek için de gelmedim, çok somut bir faydayla geldim, eğitimle geri geldim. Ben sadece “şunu yapacağız, bunu yapacağız” diye laf üretmedim, bir paketle geldim, bir eğitim paketiyle geldim. Buyurun dedim, siz de çocuklarınızın benim gibi olmasını istiyorsanız çözüm bu. İnsanlar da tuğlalar öreerek bunu kabul ettiklerini gösterdiler, çünkü şunu gördüler, Tererai bunu yapabildiyse bizim kızlarımız da geri gelip bizi gururlandırabilir. Onlar da çalışabilirler. Onlar da bizi geçindirebilirler ve onlar da kendi çocuklarını eğitebilirler.

O yüzden dediğim gibi, ben oraya sadece şunu yapmalıyız bunu yapmalıyız vaatleriyle değil, 1,5 milyon dolarla geri geldim. Videoda görülüyor, daha sonrasında Oprah ile birlikte, Oprah tarafından yaptırılan okulda konuşma yapmak üzere Güney Afrika'ya gittim. Oprah'ın Güney Afrika'da bir okulu var biliyorsunuz. Bana, “Tererai sana birşey vermek istiyorum” dedi. Bu sefer ne kamera vardı ne de başka birşey. “Al sana 500.000 dolar, bununla köyüne bir kütüphane yaptır” dedi. Şimdi ülkenin başka hiçbir kırsal bölgesinde olmayan bir kütüphanemiz var. Dolayısıyla aileler bu değişiklikleri gördüklerinde, ülkede okuryazarlığı desteklediğimizi, kitap okumayı desteklediğimizi görünce bunu takdir ediyorlar. Çocuğunuz okuyup yazabiliyorsa anne baba olarak gurur duymaz mısınız? Umarım sorunuza cevap olmuştur. Ama hayır, beni hiç bir zaman tehdit olarak görmediler.

Oylum Talu: Başka sorusu olan? Son sorumuzu da sizden alalım.

Katılımcı: Merhaba. Ben rol model konusunda bir katkıda bulunmak istiyorum. Şöyle ki, ben bir trafik kazasından sonra omurilik felçlisi oldum. Ben, 94 senesinden beri tekerlekli sandalye kullanıyorum. Rol model dediğiniz yaşamın her alanında çok önemli bir durum bu, çünkü başınıza ne gelirse gelsin, gerek tavsiye konusunda, gerek evlilik konusunda, gerek boşanma konusunda, gerek benim gibi engel durumunda, bu işi bilen ya da bu işi başarmış kişilerle tanışmak sizin yaşamınızı çok kolaylaştırıyor. Ben kaza geçirdiğim zaman Türkiye'de sadece ben kaza geçirdim ve felç oldum diye düşünüyordum, çünkü ailemde çevremde hiç engelli yoktu. Bu benim için çok zor bir durumdu.

Daha sonra hanımefendinin yaptığı gibi, bu işi başkalarına da iyi bir rol model olarak, insanlarla tanışıp, onlara bu yaşamı öğretip, onlarla yoldaş olup ve onlarla ilerlemenin çok önemli olduğunu biliyorum artık. Aynı zamanda ben Türkiye Omurilik Felçlileri Yönetim Kurulu üyesiyim. Bizim Tudos denen bir projemiz var, İspanya ile ortaklaşa yürüttüğümüz. Bize şimdi bu rol model, akran danışmanlığını, hastanelere gidip ya da ev ziyaretlerine gidip, ya da bize ulaşan kişilere yaşamımızdaki kolaylıkları ve doğru yolu gösterip yaşamlarını daha iyi sürdürmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Teşekkür ederim.

Dilek Sabancı: Ben birşey söylemek istiyorum. Ben Dilek Sabancı.

Ben her iki konuşmacıya da, kadınlar ve kız çocukları, çocuk gelinler, eğitim konularında yaptıkları bu mükemmel konuşmalar için çok teşekkür ediyorum. Filmi izlerken o kadar etkilendim ki gözyaşlarımı tutamadım. Ama gözyaşlarım mutsuzluktan ya da olumsuzluktan değil, olumlu duygularımdandı. Bir fark yaratmak için ortaya koyduğunuz çaba, hırs, motivasyon... Beni bunlar ağlattı. Bu çok güzel seminer için sizleri tebrik ederim. Hükümet düzeyinde, kar amacı gütmeyen kuruluşlarda, sanayide sizin gibi daha çok insana ihtiyacımız var; bu dünyanın daha iyi bir yer olması için sizin gibi birçok örneğe ihtiyacımız var. Teşekkürler.

Oylum Talu: İnanılmaz bir seminerdi, öyle değil mi? Harikaydı. Bize katıldığınız için çok teşekkürler. *Dankje wel*, Prensess. Sizin dilinizde nasıl teşekkür ederim deniyor?

Tererai Trent: Tatena.

Oylum Talu: *Tatena* ve *dankje wel*, bize katıldığınız için çok teşekkürler.

Efendim, gerçekten ilham veren iki konukla birlikteydik. Filantropi seminerimizin 7'incisinin sonuna geldik. 8. Filantropi Seminerimizde tekrar sizlerle birlikte olmak dileğiyle... Umarım gerçekten içinize dokunmuştur diye düşünüyorum, ki öyle de görüyorum.

Görüşmek üzere, hoşçakalın.